

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ"

**Hatice
Safiye
Ali**

(1894-1952)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

Yıl 1905, İstanbul. Bugün Suudi Arabistan'ın, o zamanlarsa Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde yer alan Mekke kentinde uzun yıllar yöneticilik yapmış olan Hacı Emin Paşa'nın Beşiktaş semtindeki konağındayız.

Öhö, öhö!
Öhhö, öhö! Hay aksi,
bir türlü geçmedi şu
öksürük!

Gece hava bir hayli soğuktu.
Üşüttünüz mü acaba paşa dedeciğim?
Size ıhlamur demleyelim
ister misiniz?

Paşa dediklerine göre, eskiden askermiş
herhâlde Safiye'nin dedesi
Peynirciğim.

Bakalım... Hayır, asker değilmiş. Sadece askerlere
değil, örneğin vali gibi yüksek düzeydeki sivil
devlet görevlilerine de paşa denebiliyormuş
o dönemlerde Simitçiğim.

Öhhö, öhhö. Kahvaltıda sıcak sıcak ıhlamur
içmiştim. Hatta içine bir kaşık bal da
kattım göğsümü yumuşatsın diye ama
kâfi gelmedi demek. Biraz da
nane limon kaynatsa annen
faydası olur mu acaba
Safiye kızım?
Bilmiyorum ki...

Geçmiş olsun paşa dede.

Olur, olur.
Ben hemen bahçeden birkaç
nane yaprağı koparayım. Göz açıp
kapayınca kadar hazır ederiz
paşa dedeciğim.

Az sonra konağın mutfağında.

Şu iki dilim limonu da
cezveye atıp kaynattık mı... İşte bu
kadar... Acaba bir doktor çağırsa
mıydık anne?

Oh, mis gibi nane limon
kokuğu gelmeye başladı bile.

Deden için mi? Dur bakalım Safiyeceğim. Ben babamı iyi tanırım.
"Memlekette daha ciddi durumda onca hasta varken iki öksürük
için koca doktor meşgul edilir miymiş!" diye kıyameti koparır
sonra.

Ha ha ha! İlahi Safiye! Bu yaşma geldim, tek bir kadın
doktor görmüş değilim. Kadınlara doktorluk eğitimi
vermiyorlar ki! Ama dur hele... Doktorluk değil ama
hemşirelik yapmamıza müsaade ettiklerine göre anneliğin
verdiği yetkiyle ben de seni bugün bu konağın sorumlu
hemşiresi ilan ediyorum! Götür bakalım dedenin nane
limonunu Safiye Hemşire. Soğumadan içsin. Bir de
yorganı başına çekip güzelce terlerse yarına
bir şeyciği kalmaz.

Ne? Nasıl yani? Kadınlara doktorluk
eğitimi vermemek de neymiş? İşe bak!

Ha ha ha! Haklısın galiba. O zaman ne yapsak?
Keşke sen ya da ben doktor olsaydık. Fena mı
olurdu? Dedemi şuracıkta muayene eder, ne ilaç
lazımsa yazıp iyileştiririrdik.

Eh, öyleymiş işte bir zamanlar.

Yıllar geçer. Safiye Beşiktaş'ta gittiği okulun önce rüştiye sonra idadi kısımlarını bitirir. Doğa bilimlerine, edebiyata yabancı dillere, müziğe meraklı, çok çalışkan ve başarılı bir öğrencidir. Ailesi de ilgilendiği tüm alanlarda ona destek olur, bilgisinin artması kültürünün zenginleşmesi için ellerinden gelen her şeyi yapar. Safiye 18 yaşında Amerikan Kız Koleji'ne yazılır...

Ancak 1912 yılında ülke büyük bir felakete hazırlıksız yakalanır. İmparatorluğun Rumeli eyaletlerinde yaşayan Osmanlı ahalisinin önemli bir bölümü, Balkanlar'da çıkan savaş sürerken yüzlerce yıldır vatan bildikleri toprakları terk etmek zorunda kalır. Anadolu'ya doğru büyük bir göç başlar. İstanbul'a ulaşan göçmen kabilelerine her gün yenileri eklenmektedir.

Evet kızlar, bugünkü dersimizde...
Aaa! Dalmışsın Safiye.
Ne oldu kızım?

Şey... Okula gelirken
yol boyunca sıralanmış kağınlarda öyle
çok muhacir gördüm ki yine öğretmenim.
Yaşlılar, kadınlar, çocuklar. Aç, biilaç,
yardıma muhtaç... Onlara bir faydam
olabilir mi diye düşünüyordum...

Rüştiye? İdadi? Muhacir? Biilaç?
Ne demek bunlar
Peynirciğim?

Onlara da bakalım... Hımm... O devirde ortaokula rüştiye,
liseye idadi, bir yeri tamamen terk edip başka bir yere göç
eden kimselere de muhacir diyorlarmış Simitçiğim.
Bunların üçü de Arapça kökenli sözcüklermiş.
Biilaç ise Farsça kökenli bir sözcükmüş. İlaçsız,
çaresiz anlamına geliyormuş. Başındaki
"bi" hecesi olumsuzluk ön ekiymiş.

Sivil göçmenleri cephede yaralanmış askerler
takip eder.

Ama, ama siz yaralısınız.
Doktor? Bir doktora göründünüz
mü? Sizi hastaneye götüreyim...

Telaş etmeyin, yanlış anladınız. Zaten hastaneden
geliyorum. Hayati bir tehlike yokmuş. Yaralarımı dikip, sargılarımı
sardıktan iki gün sonra baktılar yürüyüp kendi işimi görebiliyorum, hemen
taburcu ettiler beni. Eh, haksız da sayılmazlar. Yaralanan bir ben değilim ki.
Doktorlar, hemşireler canla başla çalışıyor ama hangi birimize yetişsinler?
Hastane koşulları tıklım tıklım dolu... Neyse, yakında geçer bu kötü günler.
Şimdi memleketeye, köyüme dönüyorum. Yolum uzun
bacım. Haydi, sağlıklıca kalın.

Geçmiş olsun gazi asker abi.
Köyde mis gibi, sıcak bir tas
tarhana çorbası içtin mi
kendine gelirsin.

Sana minnettarız, yolun açık
olsun asker abi.

Ancak köyüne dönen ümitvar askerin tahmininin aksine, kötü günler uzun süre devam
eder. Birinci Balkan Savaşı'nı İkinci Balkan Savaşı izler. Henüz bu iki savaşın ülkeye
verdiği hasar giderilmeye çalışılırken de o zamanki adıyla Umumi Harp patlar. Safiye
Ali 1916 yılında Amerikan Kız Koleji'ni bitirirken, ülke bizim bugün Birinci Dünya Savaşı
dediğimiz korkunç savaşın tam ortasındadır.

Nereye başvurduysam nafile öğretmenim.
Kadınların doktorluk eğitimi almasına izin
vermiyorlar. Akıl işi değil bu. Hele savaşta,
doktora bu derece ihtiyaç varken.
Ama ben ne yapıp edip bir an önce...

Vakit yok. Kararım kesin
öğretmenim.

Anlamadım. Neye
karar vermiş?

Birkaç yıla okulumuzda kadınların
da tıp eğitimi alabileceği bir
bölüm açmayı planlıyoruz
Safiye. Biraz daha
sabredebilirsen...

Şimdi anlarız.

O dönemde yalnızca erkeklerin
doktor olmak üzere tıp eğitimi
veren bir okula kayıt yaptırmasına
izin verilmektedir. Ama kızlarının
artık bu yola baş koyduğunu
anlayan ailesi, Safiye'nin doktor
olabilmek için gereken eğitimi yurt
dışında alması için tüm olanaklarını
seferber eder. Safiye ve ailesinin
çabalarının sonunda dönemin
Millî Eğitim Bakanlığı ikna olur ve
aralarında Safiye Ali'nin de
bulunduğu, okullarında çok başarılı
bir grup lise mezunu kızın yurt
dışında devlet bursuyla okutulması
kararı verilir. Böylece Safiye Ali
bir başına, hem de Birinci Dünya
Savaşı'nın en ateşli zamanlarında
Almanya'ya gider.

Hem alacağı ağır ders yükünün altından kalkabilmek hem de oradaki hayatını kolaylaştırmak için her şeyden önce bulunduğu ülkenin dilini anlayabilmesi, kendi ana dili gibi konuşabilmesi gerekmektedir. Safiye ilk iş olarak Almanca öğrenir.

İyi akşamlar Bayan Ali.
Birkaç gündür görüyorum ki güncel haberleri Alman gazetelerinden takip edebilmeye başladınız. Tebrikler.
Buyrun, belki daha taze haberler okumak istersiniz diye size bugünkü gazetenin akşam baskısını getirdim. Yalnız sayfaları buruşturmamaya özen göstermenizi rica edeceğim. Sizden sonra okumak isteyen başka öğrenciler çıkabilir. Ha bir de henüz mürekkebi tam kurumamış. Masa örtüsüne bulaşmamasına dikkat edin.

Teşekkür ederim Bayan Bauer.
Güncel olayları okumak dilinizi öğrenmemi çok hızlandırıyor. Ayrıca cephelerdeki son havadisleri de merak ediyorum.

Yurt müdiremiz biraz sert olsa da düşünceli bir kadın. Sınıf arkadaşlarım da Almancamı ilerletmem için çok yardımcı oluyor. Durakta bazen birlikte otobüs beklediğimiz fabrika işçisi kadın da öyle. Bana sık sık bir önceki günümün nasıl geçtiğini soruyor. Onunla yol boyu konuştuğça telaffuzum gelişiyor. Bakkalı işleten kadın da çok nazik. Sağ olsun, bir yerlerden bulmuş da sayesinde geldiğimden beri burnumda tüten Türk kahvesini içebildim. Kadınların toplum içinde hemen her alanda çalışması ve böyle dayanışması ne hoş.

Ben de haftanın günlerini Almanca sayabiliyorum. Bak Peynirciğim, bilmiyorsan öğren: Tag demek gün demek. Mesela montag pazartesi, dienstag salı... Ama çarşambada niyeyse tag yok. Nasıldı o? Mitt... mitt...

Ha ha ha! Mittwoch. Harikasin Simitçiğim.

Ne var ki savaş ilerledikçe Alman İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu'nun dâhil olduğu İttifak Devletleri için gidişatın pek iyi olmadığı yönünde işaretler belirir.

Yine de Safiye Ali'yi esas endişelendiren şey gitgide ağırlaşan yaşam koşulları değildir.

Devletimizin sağladığı burs parası İstanbul'dan her ay gönderilen mektuplarla elime ulaşıyor. Ama savaş yüzünden çarşıda pazarda erzak sıkıntısı başladığından beri çocuklar bile düzenli süt içemez oldu. Cüzdanımda para olsa da satın alacak gıda olmayınca iyi beslenmek güçleşiyor.

Gecemi gündüze katıp çalışıyorum ama ya savaş nedeniyle okullar kapanırsa? Eğitimimi tamamlayamadan, doktor olamadan ülkeme geri dönmek zorunda kalırsam?

Ohoo! Ne süt ne yumurta ne de un var bakkalda. Kızcağızın canı çekse, bir kek yapayım da akşamüstü ders çalışırken arkadaşlarımla beraber çayın yanında yiyelim, hatta birer dilim de Simit'le Peynir'e ikram edelim dese, yapamayacak bunu yani!

Ha ha ha! Kızcağız bir dünya savaşının ortasında, gurbet ellerde tıp eğitimini tamamlayabilmenin derdinde, sen yine boğazını düşünüyorsun Simit!

1918 yılında Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden imparatorlukların, kendilerine çok ağır maddeler dayatan teslim anlaşmaları imzalamak zorunda kalıp parçalanmaları bile Safiye Ali'nin eğitimini sürdürmesine engel olmaz. Neyse ki bir yıl sonra gazetelerde, topraklarının büyük bölümü işgal edilmiş vatanında bir kurtuluş hareketinin filizlendiğine dair haberler okumaya başlar.

Gazetede, işgal ordularına karşı Anadolu'da millî kuvvetlerin örgütlenmeye başladığından bahsediyor. Yazı "Çanakkale Savaşı sırasındaki olağanüstü başarılı yönetimi nedeniyle halk arasında 'Anafartalar Kahramanı' olarak tanınan Mustafa Kemal'in etrafında toplanan ve ne pahasına olursa olsun vatani kurtarmak için mücadele edecek insanların sayısı her gün artıyor..." cümlesiyle devam etmiş. Yaşasın!

Yaşasın! Hem savaşlar bitiyor hem ülkemiz kurtuluyor hem de...

Hem de Safiye Abla idealini gerçekleştirip doktor oluyor. Yaşasın!

Yok olmaktan kurtulmaya kararlı bir milletin kadınıyla erkeğiyle Anadolu'da verdiği kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesi sürerken, Safiye Ali de Almanya'daki kararlı çalışmalarının karşılığını alır.

1921 yılında tıp doktoru diplomasına kavuştuktan sonra eğitime iki yıl daha devam edip kadın ve çocuk hastalıkları alanında uzmanlaşır. Aynı zaman zarfında Kurtuluş Savaşı kazanılmış, artık 1923 senesinin son aylarına gelinmiştir. Safiye Ali, yıllar önce bir Osmanlı paşasının torunu sıfatıyla ayrıldığı İstanbul'a, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Türk kadın doktoru olarak döner.

İlk Türk kadın doktor Safiye Ali, ülkesine döndükten sonra hiç vakit kaybetmeden kendi muayenehanesini açar. Ancak toplum henüz "kadın doktor" fikrine o kadar uzaktır ki muayenehaneyle ilgili resmi işlemleri yapan memurlardan biri, deftere onun adını "Safiye Ali Bey" olarak işler!

Yeni Açılan İşyeri Kaydı

İşyeri tipi: Muayenehane.

İşgal alanı: Kadın ve çocuk hastalıkları.

Adres: Nuruosmaniye Caddesi, No: 52.

İşyerini açan: Doktor Safiye Ali Bey.

Ha ha ha! Ali ismini görünce erkek sanmış Safiye ablayı. Herhâlde düzeltmişlerdir bu hatayı sonra.

Ancak kısa süre sonra kadın ve çocuk hastalıkları konusunda İstanbul'da onu tanımayan kalmaz.

Hoş geldiniz Şefika Hanım. Sizinle birazdan ilgileneceğim, önce bebeğinize bakalım... Oo! Görmeyeli yanaklarına renk gelmiş... 36,5... Ateşi de normal. Belli ki tavsiyelerimi harfiyen uygulamışsınız, aferin size... Bir de tartalım, bu tosunun son kontrolden beri kaç gram aldığını sağlık karnesine yazalım.

Elbette Simitçiğim. Zaten Safiye Ali, hastalarına içten yaklaşımıyla o kadar güven vermiş, onları o kadar yüksek bir başarı oranıyla tedavi etmiş ki kısa süre içinde hastalar, muayenehanenin kapısında kuyruk olmaya başlamış.

Safiye Ali bir yandan da yıllar önce okul müdiresinin bahsettiği ve kendisi Almanya'dayken kurulan Amerikan Kız Koleji Tıp Bölümü'nde dersler verir.

Arkadaşlar, çocuk hastalıklarının mühim bir kısmını, alınacak basit tedbirlerle çocuklar hastalanmadan önlemek mümkündür. Bu konu en az, hastalanan çocukları nasıl tedavi edeceğimizi bilmek kadar önemlidir.

Bravo Safiye Ali'ye. Daha on yıl önce tıp öğrencisi olabilmek için büyük zorluklar çekmişken şimdi tıp dersleri verir oldu. Nereden nereye!

Annelerin çocuk bakımı ve beslenmesi konularında bilimin süzgecinden geçirilmiş doğru bilgilere sahip olmasını çok önemsemektedir. Bunun için, bu bilgileri geniş kitlelere aktarma olanağı bulabileceği kurumlarda da çalışır. Özellikle yoksul ailelerin yetersiz beslenen bebeklerine ulaşabilmek için önce Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin bir biriminde...

Sıradaki hasta lütfen.

Sen sormadan söyleyeyim Simitçiğim. Hilâl-i Ahmer, bugünkü Kızılay'ın eski adı. Ay'ın yeniay hâlindeki şekline hilâl deniyor, biliyorsun. Ahmer ise kırmızı renk demek. Her ikisi de Arapça kökenli sözcüklermiş.

Ardından Süt Damlası adında, yine sosyal yardım amaçlı bir başka kuruluştaki halka unutulmaz hizmetler verir. Özellikle bu kurumdaki çalışmalarıyla adı halk arasında bir efsane hâline gelir.

Süt Damlası! Harika bir isimmiş. Bebeklerin sağlıklı beslenmesi için çalışan bir kurum olduğu adından belli.

İlk Türk kadın doktor Safiye Ali, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde sağlıklı nesiller yetiştirilmesi yolunda çok büyük adımlar atılmasını sağladı. Ama bilime ve insanlığa katkısı yalnızca anne ve çocuk sağlığı üzerine yaptığı çalışmalardan ibaret değildir. Devir, kadın hakları için her alanda verilen mücadelelerin hız kazandığı bir devirdir. Safiye Ali de Türkiye'ye döndüğü günden itibaren bu mücadelenin öncülerinden biri olur ve bu alandaki çalışmalarını da yaşamının sonuna dek sürdürür.

Bravo Safiye Ali'ye. Kadın hakları mücadelelerinden de söz edilmişken... Biz de öykümüzü, okuyucularımızın annelerinin, teyzelerinin, halalarının, yengelerinin, anneanne ve babaannelerinin ve tüm kadınların 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutlayarak bitirelim o zaman.

